

Krönika Coronaviruset i Sverige**Tove Lifvendahl:
Statsministern tassar fram på
krossade äggskal**

Foto: Jurek Holzer/TT

Fråga i påsktid: om man lägger alla ägg i en korg – vad händer då när man tappar den?**Tove Lifvendahl**

Publicerad 07:00

Det här är en text från SvD Ledare. Ledarredaktionen är partipolitiskt oavhängig med beteckningen obunden moderat.

Förra helgen sände SVT filmen "The theory of everything". En brittisk produktion från 2014 om fysikern och kosmologiforskaren Stephen Hawking (1942–2018), med Eddie Redmayne i välförtjänt Oscarsbelönad huvudrollstolkning. Jag vet inte hur långt i förväg den där tv-tablån planeras, men det kändes passande att avsluta ytterligare en vecka i coronans tid med teorier och tvivel om tid, svarta hål och Guds existens.

För det finns mycket att både inspireras och imponeras av. Stephen Hawking var en människa som utmanade och trotsade vetenskapens kända lagar, både i teori och praktik. Under sin studietid, 21 år gammal, diagnosticerades Hawking med ALS och förutspåddes inte få uppleva sin 25-årsdag, mer sannolikt bara leva ytterligare ett par år.

Han blev 76 år gammal och fick tre barn med sin första fru Jane.

24 år gammal lade han fram sin doktorsavhandling "Properties of expanding universes" vid universitetet i Cambridge. 1988 gav han ut boken "Kosmos: en kort historik" (A brief history of time) som såldes i över tio miljoner exemplar och slog rekord när den hamnade på den brittiska Sunday Times bästsäljarlista i 237 veckor.

Filmen om Hawking förmedlar en sann forskarsjäl, driven av det kritiska tänkande och omprövande som är själva nyckeln till nya upptäckter. *Tänk om det inte är som vi alla tror, eller ens som jag själv just tyckte mig kunna bevisa.* I filmen säger Hawkings handledare Dennis W Sciama: "Jag förstår det inte. Du har tillbringat år med att anta att det finns svarta hål – och du tror att Cygnus X-1 kommer att visa sig vara det första svarta hålet vi faktiskt kan observera – och ändå slår du vad med Kip Thorne om att det *inte* är en svart hål?"

Kommentaren syftar på en vadslagning som ska ha gjorts 1974, och som i Hawkings bok 1988 motiveras på följande sätt: "Det var en form av försäkring för mig. Jag har gjort mycket arbete med svarta hål, och allt det skulle vara förslösat om det visade sig att svarta hål inte finns. Men i så fall kan jag trösta mig med att ha vunnit vadet, vilket skulle ge mig fyra års prenumeration av tidningen Private Eye. Om svarta hål existerar kommer Kip att få ett års prenumeration på Penthouse. När vi satsade 1975 var vi 80 procent säkra på att Cygnus X-1 var ett svart hål. Vid det här laget skulle jag säga att vi är ungefär 95 procent säkra, men vadet väntar ännu på att avgöras."

(I en uppdaterad utgåva av boken förklarar Hawking att "även om situationen med Cygnus X-1 inte har förändrats mycket sedan vi gjorde satsningen 1975 finns det nu så mycket andra observationsbevis som talar till förmån för svarta hål att jag har medgivit förlust av vadet. Jag betalade den angivna boten, som var en ett års prenumeration på Penthouse, vilket gjorde Kips liberala hustru mycket upprörd.")

Hawkings vilja att grundligt testa sina egna teser utgör en tänkvärd kontrast mot somliga tvärsäkra uttalanden tidigt i coronakrisen här i Sverige. Nu, väl inne på denna skakiga och svåra färd utan god sikt är det kanske svårt att minnas hur det lät för bara en månad sedan, eller två. Men som de som tidigt visade prov på den där vidare tankeförmågan, mötte ett avfärdande från expertmyndigheten i folkhälsa som i efterhand framstår som både vårdslöst och ovetenskapligt. Nu tycks en större ödmjukhet ha infunnit sig, vilket är välkommet, och så måste tonen för fortsättningen förbli: vi vet att det finns saker vi inte vet, så låt oss behålla ett öppet sinne för olika eventualiteter när vi nu diskuterar åtgärder vars konsekvenser påverkar liv och död.

Det är också skälet till att all data borde göras öppen, som min kollega Lydia Wålsten har upprepat, så att fler forskare än dem direkt städslade för att göra Folkhälsomyndighetens prognoser kan ställa sin

hjärnkapacitet till förfogande. För att tala med påskens metaforer: Även om vi har lagt många ägg i samma korg kan det så att säga inte skada att möjliggöra för goda idéer och tankar att kläckas utanför det utvalda redet.

Folkhälsomyndigheten har försvarat sin jämförelsevis restriktiva öppenhet med att de inte tycker det är bra att använda så kallade dynamiska modeller (exempelvis beräkningar som innefattar antagna mörkertal) innan man har mer kunskap.

Den snälla tolkningen är att en sådan inställning bygger på en paternalistisk men av omsorg grundad inställning. Man vill inte riskera att vi får en öppen debatt med diverse teoretiska och hypotetiska scenarier som utan täckning riskerar att skrämman upp folk (ett av de första budskapen FHM sände var att det var viktigt att inte göra folk rädda).

Det är en begriplig inställning från en myndighet, som har att exekvera regeringens fastslagna politik sådan den kommer till uttryck i regleringsbrev. Men det är inte en bra utgångspunkt för den vetenskapligt grundade diskussion vi är i behov av nu (inom flera forskningsfält). Det är som bekant en hedersfråga i forskarsammanhang att göra underlaget för sitt forskningsresultat tillgängligt, så att vem som helst kan upprepa dem i nya oberoende undersökningar. Eller kullkasta dem.

I oktober 2017 blev för övrigt Stephen Hawking's doktorsavhandling från 1966 tillgänglig för allmänheten, med professorns tillstånd. Avhandlingen på 134 sidor är den mest efterfrågade artikeln på Cambridge-biblioteket. Åtskilliga har tidigare betalat de 65 pund det kostade för en digital kopia, som numera alltså kan laddas ner gratis på Cambridges Open Access-förvar Apollo.

Se, där ett exempel att följa, apropå de vetenskapliga tvister som nu slits runt olika frågor kopplade till pandemin. Med Hawking's ord: "Vem som helst, var som helst i världen, borde ha fri, obegränsad tillgång till inte bara min forskning utan till alla stora och ifrågasättande tänkares forskning som spänner över hela spektrumet av mänskligt vetande". Han sade vidare att han hoppades att hans avhandling skulle "inspirera människor runt om i världen att titta upp på stjärnorna och inte ner på sina fötter".

Vi får väl se vart vi alla tittar när vi är igenom denna kris. Statsminister Stefan Löfven lät sig [intervjuas av SvD i helgen](#) och sade att "det kommer en tid efter krisen, när man sitter och funderar på vad man gjorde". Att "vi har ju bevisligen inte haft tillräckligt bra beredskap". Och att skyddet av de äldre, "det skulle ha varit bättre, helt klart". Men han anser ändå inte i samtalet med SvD:s Göran Eriksson att regeringen borde ha gjort något annorlunda. Vore jag Löfven skulle jag dra mig för frimodig vadslagning om den saken.

På frågan om han ser någon trolig förklaring till varför Finland och

Norge har så mycket färre dödsfall än Sverige svarar han: ”Nej, jag vill avvakta. Jag har just lyssnat på Folkhälsomyndighetens pressträff, de gör också en betraktelse över detta och de är försiktiga med att dra snabba slutsatser. Jag tror att även vi hobbyepidemiologer ska vara försiktiga med för snabba slutsatser.” Så låter en man som tassar fram på krossade äggskal, med blicken tomt stirrande ut i intet.

Tove Lifvendahl
